

PROGOVORI O PREGOVORIMA

Broj VI/2015 · Bilten o procesu pregovora o pristupanju Srbije Evropskoj uniji

AKTUELNO STR. 3

Forum organizacija civilnog društva zapadnog Balkana

INTERVJU: Vlatka Matković Puljić, Alijansa za životnu sredinu i zdravlje (HEAL) STR. 4-6

Za energetska politiku bez negativnih uticaja na javno zdravlje i klimatske promene

TEMA BROJA STR. 7

Novi globalni klimatski dogovor i doprinos Republike Srbije

PREDSTAVLJAMO STR. 10

**Poglavlje 26
Obrazovanje i kultura**

U FOKUSU STR. 9

Usvojeno devet izveštaja o skriningu, javnosti dostupna samo tri

Mesečni elektronski bilten o procesu pregovora o pristupanju Srbije Evropskoj uniji rezultat je rada Beogradske otvorene škole (BOŠ) u okviru inicijative „Progovori o pregovorima“. Inicijativa „Progovori o pregovorima“ pokrenuta je 2013. godine i ima za cilj promociju transparentnog, odgovornog i inkluzivnog procesa pregovora o pristupanju EU zasnovanog na dijalogu i saradnji civilnog društva i javnih vlasti.

„Progovori o pregovorima“ je elektronski bilten koji prati proces pregovora o pristupanju Srbije Evropskoj uniji, prenosi vesti, članke, analize i razgovore sa ličnostima i akterima značajnim za ceo proces, objavljuje agendu dešavanja Srbija – Evropska unija i predstavlja pregovaračka poglavlja.

PREGLED NAJVAŽNIJIH DOGAĐAJA:

1 - 2. juna Poseta Žan Erika Pakea Srbiji

Direktor za Zapadni Balkan u Generalnom direktoratu za politiku susedstva i pregovore o proširenju, posetio je Srbiju, s ciljem razmatranja poslednjih verzija akcionih planova za Poglavlje 23 (Pravosuđe i osnovna prava) i Poglavlje 24 (Pravda, sloboda i bezbednost). Prvo je održan sastanak na ministarskom nivou, a potom su razgovori nastavljeni na tehničkom nivou. Tokom sastanka je predstavljeno šta je sve urađeno u prethodnom periodu u oblastima koje pokrivaju Poglavlje 23 i Poglavlje 24. [Više...](#)

2 - 3. juna Peti Forum civilnog društva Zapadnog Balkana

U organizaciji Evropskog ekonomskog i socijalnog komiteta (EESK) održan je Forum civilnog društva Zapadnog Balkana. Glavne teme ovog skupa bile su: perspektive odnosa Evropske unije i Zapadnog Balkana, transparentnost u procesu proširenja, uloga civilnog društva u borbi protiv korupcije, omladinska politika i zapošljavanje, kao i manjinska prava. [Više...](#)

10 - 11. juna Potpredsednik Evropske komisije Maroš Šefčović posetio Srbiju

Potpredsednik Evropske komisije zadužen za energetske uniju, Maroš Šefčović, posetio je Srbiju. Tokom boravka sastao se sa najvišim zvaničnicima Vlade Republike Srbije i predstavnicima organizacija civilnog društva i učestvovao na konferenciji o klimatskim promenama. [Više...](#)

11. juna Vlada Republike Srbije usvojila plan o smanjenju emisija gasova staklene bašte

Republika Srbija je izradila i usvojila ovaj dokument kao potpisnica Okvirne konvencije o klimatskim promenama Ujedinjenih nacija (UN). [Više...](#)

19. juna Održan skup o pregovaračkom Poglavlju 17 (Ekonomska i monetarna politika)

Kancelarija za saradnju sa civilnim društvom Vlade Republike Srbije je organizovala skup „Uvod u proces pregovora o pristupanju EU i uloga civilnog društva – Pregovaračko poglavlje 17 (Ekonomska i monetarna politika)“. Gošća skupa bila je gospođa Ana Šabić iz Narodne banke Hrvatske, koja je prenela hrvatsko iskustvo iz procesa pregovora. Naročiti naglasak stavljen je na sadržaj ovog poglavlja, najvažnijim dokumenta u ovim oblastima, načinima donošenja javnih politika, relevantnim institucijama, kao i najvećim izazovima sa kojima se Hrvatska suočavala tokom procesa pregovora. [Više...](#)

23. juna Nastavak dijaloga Beograda i Prištine

Nova runda dijaloga između Beograda i Prištine održana je u Briselu, uz posredovanje Visoke predstavnice EU za spoljnu politiku i bezbednost, Federike Moggerini. Fokus je bio na primeni sporazuma. Između dva sastanka na najvišem nivou, pod okriljem Evropske službe za spoljno delovanje radne grupe su intenzivno razgovarale o svim u svim pitanjima u vezi primene sporazuma. [Više...](#)

29. juna Nova runda dijaloga Beograda i Prištine

Nastavak dijaloga Beograda i Prištine o primeni Briselskog sporazuma o normalizaciji odnosa u oblastima energetike, telekomunikacija, formiranju Zajednice srpskih opština i pitanju glavnog mosta preko Ibra u Kosovskoj Mitrovici. [Više...](#)

30. juna Srbiji 189 miliona evra u okviru IPA 2014

Ministarka bez portfelja u Vladi Republike Srbije zadužena za evropske integracije, Jadranka Joksimović, potpisala je dva finansijska sporazuma između Vlade Srbije i EU. Potpisani sporazumi, u iznosu od 102,3 miliona evra odnose se na jedan deo ukupnih sredstava koja su predviđena kao finansijska podrška Srbiji u okviru IPA programa za 2014. godinu. [Više...](#)

AKTUELNO

Forum organizacija civilnog društva zapadnog Balkana

Pristupanje EU imaće veliki uticaj na zapadni Balkan i neophodno je intenzivirati učešće civilnog društva u pristupnom procesu, osnovni je zaključak učesnika Petog foruma civilnog društva zapadnog Balkana. Učesnici Foruma su pozvali na dalje jačanje dijaloga sa organizacijama civilnog društva, te na bolji pristup informacijama u procesu pristupnih pregovora.

U Beogradu je od 2. do 3. juna 2015. održan peti Forum civilnog društva zapadnog Balkana u organizaciji Evropskog ekonomskog i socijalnog komiteta (EESK). Glavne teme skupa bile su perspektive odnosa Evropske unije i zapadnog Balkana, transparentnost u procesu proširenja, uloga civilnog društva u borbi protiv korupcije, omladinska politika i zapošljavanje, kao i manjinska prava.

Forum je okupio predstavnike organizacija civilnog društva (OCD) zemalja zapadnog Balkana, članove EESK, evropske i međunarodne društveno - profesionalne organizacije, predstavnike vlada zemalja zapadnog Balkana, te međunarodnih i institucija EU. Forum je bio prilika za razmenu stavova o trenutnom stanju, potrebama i budućem razvoju civilnog društva u regionu u procesu evropskih integracija.

Korupcija i slabost pravne države izdvojene su kao najveće prepreke pristupanju Uniji. Prvi korak prema rešavanju tih problema moglo bi biti sprovođenje preporuka Grupe država za borbu protiv korupcije (GRECO). I EU i Balkan suočeni su s velikom nezaposlenošću, pri čemu je sadašnja kriza naročito pogodila mlade i žene. Vlade i institucije EU trebale bi da daju prednost osiguravanju sredstava i neophodnih uslova za ekonomski oporavak i stvaranje radnih mesta. Prava manjina – etničkih, verskih, jezičnih, polnih, osoba s invaliditetom – i dalje su ugrožena. Jačanje uloge javnih pravobranioaca u zemljama regiona doprinelo bi poboljšanju te situacije.

Ovaj dvodnevni forum rezultirao je **Završnom deklaracijom** koja je upućena nacionalnim vlastima i institucijama EU.

Izvor: Evropski ekonomski i socijalni komitet

Zajednički konsultativni odbor EU - Srbija

Na Forumu civilnog društva zapadnog Balkana je najavljeno konstituisanje Zajedničkog konsultativnog odbora EU - Srbija za 21. jul 2015.

Podsetimo, Zajednički konsultativni odbor (*EU-Serbia Civil Society Joint Consultative Committee - JCC*) je telo sastavljeno od predstavnika **Evropskog ekonomskog i socijalnog komiteta** i predstavnika socijalnih partnera i organizacija civilnog društva u Republici Srbiji. Zajednički konsultativni odbor treba da doprinese učešću civilnog društva u procesu donošenja odluka na evropskom nivou, kao i transferu evropskih vrednosti i njihovoj promociji u Srbiji. Zajednički konsultativni odbor je platforma za razmenu ideja i iskustava tokom pregovaračkog procesa i mehanizam za jačanje efikasnosti i transparentnosti tokom vođenja pristupnih pregovora.

Formiranje ovog tela bilo je predviđeno za septembar 2014. godine. To je trebalo da predstavlja važan korak ka jačanju uloge civilnog društva Srbije u donošenju odluka na evropskom nivou na samom početku procesa pregovora o pristupanju Srbije EU. Vlada Republike Srbije imenovala je članove Zajedničkog konsultativnog odbora tek 15. decembra 2014. godine, a samo telo nije bilo uspostavljeno tada.

Poređenja radi, Zajednički konsultativni odbor EU - Crna Gora je osnovan u oktobru 2012, četiri meseca nakon zvaničnog otpočinjanja procesa pristupnih pregovora. Ovo telo, zaduženo za praćenje napretka Crne Gore u procesu pristupnih pregovora s EU, do sada je održalo šest sastanaka.

Učesnici Foruma su više puta istakli, a u Završnoj deklaraciji pozvali i na osnivanje preostalih Zajedničkih konsultativnih odbora, između EESK i zemalja kandidata, koji treba da pokušaju da popune "prazne niše" koje nisu pokriveno drugim telima u procesu pregovaranja i fokusiraju se na odabrani broj oblasti, traže bolju razmenu informacija između JCC i Komisije, Saveta i Evropskog parlamenta.

INTERVJU: Vlatka Matković Puljić, Alijansa za životnu sredinu i zdravlje (HEAL)

Za energetska politiku bez negativnih uticaja na javno zdravlje i klimatske promene

Projektna koordinatorka za energetiku i zdravlje, za južnu i centralnu Evropu u Alijansi za životnu sredinu i zdravlje (HEAL), **Vlatka Matković Puljić**, u intervjuu za mesečni bilten „Progovori o pregovorima“ govori o dosadašnjem radu HEAL-a u oblasti uticaja energetske politike na javno zdravlje u Srbiji, budućnosti Energetske zajednice, novom predlogu strategije razvoja energetskog sektora u Srbiji, kao i o daljim planovima HEAL-a u regionu i Srbiji.

BOŠ: HEAL je u martu 2013. godine objavio publikaciju „Neplaćeni račun za zdravstvene usluge: Kako nas elektrane na uglj čine bolesnim“. Koji su to glavni nalazi publikacije?

Vlatka Matković Puljić: Ovo je prva studija zdravstvenih ekonomskih troškova termoelektrana na uglj u Evropi. Procjenjuje se da u Evropi uglj u proizvodnji električne energije uzrokuje zdravstvene troškove i gubitak produktivnosti u vrijednosti od 43 milijardi eura godišnje. U Srbiji, troškovi narušenog zdravlja zbog samo jednog izvora zagađivača, termoelektrana na uglj, se procjenjuju na gotovo 5 milijardi eura godišnje. Preračunato u zdravstvene utjecaje, to je više od 1.000 hroničnih slučajeva bronhitisa, 600 hospitalizacija zbog respiratornih ili kardiovaskularnih simptoma, i 2.000 preuranjenih smrti u Srbiji zbog termoelektrana na uglj.

BOŠ: Na kojim parametrima je kalkulacija, čije ste rezultate u publikaciji objavili, zasnovana? Kako ste došli do prezentovanih rezultate?

Vlatka Matković Puljić: U studiji smo analizirali 28 zemalja EU plus Srbiju i Tursku. Fokus je bio na 3 glavne zagađujuće materije, okside sumpora i azota te praškaste materije (SO_x, NO_x, PM₁₀). Podaci za Srbiju su preuzeti iz Konvencije o dalekosežnom prekograničnom zagađenju vazduha Ekonomske komisije UN za Evropu (UNECE Convention on Long Range Transboundary Air Pollution) u bazi podataka Europske agencije za zaštitu životne sredine (European Environment Agency) za godinu 2009. Metodologija izračuna zdravstvenih troškova se bazira na metodologiji preporučenoj od strane Europske komisije.

Analiza se vršila u nekoliko faza: (1) Kvantifikacija emisija, (2) Disperzija čestica u atmosferi, (3) Procena ljudske izloženosti zagađivačima, (4) Aplikacija funkcije odgovora kako bi se kvantificirao uticaj na zdravlje, (5) Aplikacija valorizacije i ekonomskog ekvivalenta uticaja na zdravlje.

Troškovi koji su bili izostavljeni iz ove studije, a također su značajni, su uticaji polutanata na vode, neurološki uticaji povezani sa ispuštanjem žive, zdravstveni uticaji u ostalim ciklusima proizvodnje uglja (poput kopanja uglja ili odlaganja šljunka).

Health and
Environment
Alliance

Alijansa za životnu sredinu i zdravlje (HEAL) je vodeća evropska neprofitna organizacija sa sedištem u Briselu, koja se bavi pitanjima uticaja životne sredine na zdravlje ljudi u Evropskoj uniji (EU). Uz pomoć više od 70 organizacija članica, HEAL pruža nezavisnu ekspertizu i dokaze iz medicinskih istraživanja prilikom različitih procesa odlučivanja. Alijansa predstavlja stručnjake u oblasti zdravstva, neprofitna zdravstvena osiguranja, lekare, medicinske radnike, udruženja pacijenta (obolele od karcinoma, astme), građane, udruženja žena, grupe mladih, nevladine organizacije za zaštitu životne sredine, naučnike i mrežu ustanova javnog zdravlja širom Evrope. U članstvo su uključene međunarodne i evropske organizacije, kao i nacionalne i lokalne grupe.

BOŠ: Kakav je efekat po Vašem mišljenju publikacija do sada imala na stručnu javnost i donosiocima odluka?

Vlatka Matković Puljić: Studija je bila izuzetno zapažena u medijima s preko 160 medijskih članaka. Donosioci odluka u EU redovito citiraju našu studiju, od potpredsjednika Europske komisije do članova Evropskog parlamenta. To je doista pomoglo da se inicira debata na nacionalnoj razini o implikacijama energije. Mnogi, javnost, ali i političari, smatraju da je uglj jeftina energija. No, to je daleko od istine, jer se ne uzimaju u obzir veliki zdravstveni troškovi koje kasnije plaća sam pojedinac i/ili država.

BOŠ: Rezultati HEAL istraživanja ukazuju da zagađenje vazduha u Srbiji predstavlja ozbiljan problem, te da je Srbija na pretposljednem mestu po kvalitetu vazduha u Evropi. Kakvi su nalazi vaših izveštaja o uticaju energetske politike na javno zdravlje u Srbiji? Prema vašim nalazima kako se Srbija kotira u regionu i u Evropi?

Vlatka Matković Puljić: Naš je cilj istaknuti utjecaj energetske odluke na zdravlje stanovništva Srbije. Prvo smo krenuli sa utjecajima uglja kao dominantnog izvora energije u Srbiji, a koji je ujedno i najprljaviji i najštetniji po zdravlje. Svaka energetska odluka mora uzeti u obzir i javno zdravlje kao jedan od glavnih faktora odluke. [Podaci i analize pokazuju da je Srbija jedna od zemalja s najlošijom kvalitetom vazduha u Europi](#). Jedan od razloga su i prljave termoelektrane, uz zagađenje koje dolazi od prometa, industrije, stambenog grejanja, poljoprivrede. Jedna velika termoelektrana na uglj emituje nekoliko hiljada tona opasnih zagađivača vazduha svake godine i ima prosečan radni vek od najmanje 40 godina. Izgradnja novih termoelektrana na uglj bi značila da će se opasne emisije i njihovi efekti na zdravlje nastaviti još dugu niz godina. To bi bila i protivteža kratkotrajnom smanjenju zagađivača vazduha postignutom u drugim sektorima. Stoga, odgovornu politiku treba voditi sada i učiniti sve da u nasledeće budućim generacijama ostavimo zemlju u kojoj je moguće (ugodno) živjeti. A energetske planovi Srbije s četiri nove termoelektrane upravo vode u drugom pravcu.

BOŠ: Saradnja HEAL-a i stručnjaka iz relevantnih zdravstvenih i naučnih institucija iz Republike Srbije je bila intenzivna u poslednjih godinu dana. Do kakvih zaključaka ste došli kroz zajedničku saradnju?

Vlatka Matković Puljić: Lekari u Srbiji su veoma zabrinuti zbog zagađenja vazduha. Kao molbu za uključivanje zdravstvenog sektora u razvoj i regulisanje energetske politike, lekari i HEAL uz potporu Ministarstva zdravlja razvili su [Izjavu o smanjenju hroničnih bolesti snižavanjem zavisnosti od fosilnih goriva](#). U izjavi stoji procena da je 2010. godine bilo oko 10.000 prevremenih smrti u Srbiji usled izloženosti sitnim česticama i ozonu. Ovo je druga po redu najveća stopa prerane smrti zbog zagađenja vazduha u Evropi. Sagorevanje uglja u termoelektranama u Srbiji dovodi do zdravstvenih troškova procenjenih do 4,98 milijardi evra godišnje. Zagađenje vazduha zbog sagorevanja uglja ima negativan efekat na kardiovaskularni i respiratorni sistem, može ozbiljno da ošteti mozak i nervni sistem u razvoju kod dece, da spreči fetalni razvoj i da izazove rak. Dostupni su dokazi o štetnim efektima uglja na zdravlje u svim fazama njegove upotrebe - od iskopa u rudnicima, pa sve do konačnog odlaganja pepela i nusproizvoda.

BOŠ: Kao neko ko aktivno prati procese definisanja javnih politika u EU i Srbiji kakva je saradnja energetske i zdravstvenog sektora u definisanju dugoročnih ciljeva i strategija u Evropskoj uniji, a kakva u Srbiji?

Vlatka Matković Puljić: U svijetu i diljem Europe, sve više i više vidimo da se medicinski stručnjaci i lekari uključuju u procese oko energetske politike. Nadamo se da će ovo dovesti do toga da energetske sektor počne uključivati medicinsku zajednicu u donošenje odluka i strategija vezanih za energiju. Važno je da energetske stručnjaci prepoznaju važnost glasa zdravstvene zajednice i

„U Srbiji, troškovi narušenog zdravlja zbog samo jednog izvora zagađivača, termoelektrana na uglj, se procenjuju na gotovo 5 milijardi € godišnje. Preračunato u zdravstvene utjecaje, to je više od 1.000 hroničnih slučajeva bronhitisa, 600 hospitalizacija zbog respiratornih ili kardiovaskularnih simptoma, i 2.000 preuranjenih smrti u Srbiji zbog termoelektrana na uglj.“

čaju dokaze o uticajima na zdravlje. Medicinari su zainteresovana strana koja predstavlja interese javnog zdravlja. Krajnji korisnik električne energije, građanin, i zaštita njegovog zdravlja bi trebala biti centralni dio nacionalnih energetske odluka i strategija. Mi se srčano zalažemo da energetske političke odluke integriraju javno zdravlje u svoje procese odlučivanja.

BOŠ: Republika Srbija je donela dokument Nameravani nacionalno određeni doprinosi smanjenju emisija gasova sa efektom staklene bašte Republike Srbije (INDCs – Intended national determined contributions) i najavila se da će smanjiti emisije za 9,8% u odnosu na 1990. godinu. Ovaj podatak je izazvao reakcije javnosti i nevladinog sektora posebno zbog direktne veze između borbe protiv klimatskih promena, razvoja energetske sektora i javnog zdravlja. Kakve efekte i promene, u skladu sa predloženim scenarijom možemo da očekujemo po javno zdravlje u Srbiji?

Vlatka Matković Puljić: Nedavno je ugledni znanstveni časopis „Lancet“ objavio veliku [studiju o klimatskim promenama i uticaju na zdravlje](#). Učinci klimatskih promena na zdravlje „se osjećaju već danas, i buduće projekcije predstavljaju neprihvatljivo visoke i potencijalno katastrofalne rizike za ljudsko zdravlje“. Središnji nalaz studije je da bi „borba protiv klimatskih promena mogla biti najveća globalna zdravstvena prilika u ovom stoljeću“.

Željeli bismo naglasiti da predloženi cilj -9,8% u odnosu na referentnu 1990. godinu je posve neadekvatan u borbi protiv klimatskih promena ([Saopštenje za medije](#)). Osim toga, ovako postavljen cilj neće postići dobrobit po zdravlje ljudi u Srbiji i EU. Mi smo razočarani što srpska Vlada ne cilja puno više kako bi ostvarila ogromne zdravstvene benefite ([Otvoreno pismo Marošu Ševčoviću](#)). EU ima cilj smanjiti emisije gasova staklene bašte do 2030, za 40-70% u odnosu na 1990. Srbija će, nadamo se, do 2030. biti članica EU i ionako će morati usvojiti principe „low-carbon“ eko-

Foto: Danish Energy Agency

nomije. Nejasno nam je zašto Srbija ne pokazuje veće ambicije i vodstvo u razvoju na Balkanu.

BOŠ: HEAL je učestvovao u javnim konsultacijama o budućnosti Energetske zajednice (EZ). Šta nas očekuje sa promenama u okviru energetske zajednice i kakvih posledica će promene imati po javno zdravlje u Srbiji. Zašto je Ugovor o Energetskoj zajednici važan i kakva je veza pravila propisanih ugovorom o energetskoj zajednici i zdravlja građana Srbije?

Vlatka Matković Puljić: Energetska zajednica je institucija koja objedinjuje europsko energetske tržište pod uvjetima jednakima za sve zemlje, a čiji je Srbija član. To je jedna od najvažnijih institucija kroz koju je moguće utjecati na srpsko zakonodavstvo i implementaciju određenih EU zakona, a vezani su za energiju (dakle i uglj), te životnu sredinu, a time i direktno zdravlje. Reforme koje upravo traju u EZ trebale bi donjeti pozitivne promjene u zakonodavstvu zemalja potpisnica. Trenutno se pregovara koje direktive bi morale biti uključene. Najvažnija s pozicije javnog zdravlja je Direktiva o ambijentalnoj kvaliteti vazduha. No, tu su i druge važne direktive npr. Direktiva o industrijskim emiterima (i za postojeća postrojenja), Direktiva o gornjim granicama nacionalnih emisija za određene supstance, itd. Nažalost, još uvijek nije jasno koje od EU direktiva usmjerene očuvanju životne sredine i zdravlja ljudi će biti usvojene. Reforma EZ predstavlja priliku da se „progresivni“ zakoni EU primjene i u zemljama koje do sad slične zakone nisu usvojile.

BOŠ: Vlada Republike Srbije usvojila je Predlog strategije razvoja energetskog sektora do 2025. godine sa predikcijama do 2030. godine i uputila Skupštini Republike Srbije na usvajanje. Posmatrajući ciljeve strategije, i plan razvoja da li vidite prostora za unapređenje javnog zdravlja u Srbiji?

Vlatka Matković Puljić: Gotovo u cijeloj Europi je upotreba uglja u nizlaznoj putanji. Nažalost, u Srbiji se ne vidi taj trend. Dapače, Srbija u svojoj energetskoj strategiji planira gradnju nekoliko novih termoelektrana. Uz dobru energetske efikasnost i mrežu instalacija obnovljivih izvora energije, zdravlje populacije i kvaliteta života bi

se znatno unaprijedila, a da se ne ugrožavaju energetska sigurnost zemlje ili cijene energije.

BOŠ: Kakvi su dalji planovi HEAL-a u regionu i Srbiji?

Vlatka Matković Puljić: HEAL će nastaviti raditi sa angažiranim medicinskim stručnjacima u zemlji i regiji. U Srbiji, ljekari su pokazali veliki kapacitet i potencijal da budu uključeni na energetske pitanjima. Također, nastaviti ćemo davati input energetske diskusiji koje je vrlo aktualna tema i definirati će budućnost i razvoj zemlje. U slijedećem periodu razgovarati ćemo sa javnosti kako bi objasnili i istakli neplaćeni račun od uglja te potrebu za održivom energetskom budućnošću Srbije. Već na jesen HEAL će objaviti vrlo interesantnu studiju o ekonomskim troškovima i uticajima na zdravlje od termoelektrana na Balkanu. Studija će se usmjeriti na uticaje svake pojedine postojeće termoelektrane, i model kako bi na zdravlje imala gradnja kapaciteta na uglj koje države u regiji planiraju.

Intervju pripremili Stevan Petrović i Mirko Popović

Građani tužili Vladu zbog emisije CO2, i dobili tužbu

U organizaciji udruženja građana „Urgenda“ iz Holandije, 866 građana tužilo je Vladu za nemar, jer svesno doprinosi probijanju cilja od 2 stepena Celzijusa povećanja temperature na globalnom nivou.

Holandski sud je naložio državi da smanji emisiju štetnih gasova za 25% u roku od pet godina kako bi zaštitila svoje građane od klimatskih promena. Troje sudija suda u Hagu su presudili da je plan Vlade da smanji emisije za samo 14-17% do 2020. godine, u odnosu na nivo iz 1990. godine, nezakonit, uzimajući u obzir nivo pretnji od klimatskih promena. Podnosioci tužbe su naveli, a sud se saglasio, da Vlada ima zakonsku obavezu da zaštiti građane od opasnosti, uključujući efekte klimatskih promena u zemlji koja dobrim delom leži ispod nivoa mora i osjetljiva je na posledice globalnog zagrevanja.

Prema postojećoj klimatskoj politici, Holandija planira da smanji štetnu emisiju za 17 odsto do 2020. u odnosu na nivo iz 1990. Sud, međutim, navodi da država mora da učini više da smanji opasnost od klimatskih promena i zaštiti i unapredi životnu sredinu.

Presuda suda u Hagu može da predstavlja osnovu za slične slučajeve širom sveta, izjavio je direktor organizacije „Urgenda“, Marjan Minesema. Više...

Pod okriljem Okvirne konvencije o klimatskim promenama Ujedinjenih nacija (*The United Nations Framework Convention on Climate Change - UNFCCC*), države celog sveta su se obavezale da će usvojiti novi globalni dogovor o klimatskim promenama koji će se bazirati na **Nacionalno određenim doprinosima smanjenju emisija staklene bašte (*Intended Nationaly Determined Contribution – INDC*)**. Usvajanje novog dogovora očekuje se u decembru 2015, tokom klimatske konferencije u Parizu.

Cilj ovog međunarodnog procesa je efikasno sprečavanje katastrofalnog scenarija po planetu, po živi svet koji nam pretili kao posledica klimatskih promena prouzrokovanim emisijama gasova staklene bašte. Očekivani rezultat pregovora unutar UNFCCC-a je postizanje dogovora o obavezujućem okviru za smanjenje emisija gasova staklene bašte, što doprinosi održavanju temperature na globalnom nivou ispod 2 stepena Celzijusa u odnosu na pred industrijski period.

Vlade država potpisnica Konvencije su pozvane da izrade pomenute planove na nacionalnom nivou, dok će u oktobru Sekretarijat UNFCCC-a izraditi njihovu sintezu. Ova sinteza će predstavljati osnovu za globalni dogovor na Konferenciji potpisnica u Parizu i pokazaće u kojoj meri predviđena smanjenja emisija na globalnom nivou doprinose održavanju globalnog porasta temperature na nivou ispod 2 stepena.

Šta sadrži Nameravani nacionalno određeni doprinos smanjenju emisija gasova staklene bašte (INDC)?

Ovaj strateški dokument povezuje nacionalne ciljeve i prioritete sa globalnim okvirom koji pokreće kolektivnu akciju ka niskougljeničnoj budućnosti otpornoj na klimatske promene.

Kroz INDC, država predstavlja međunarodnoj zajednici korake koje će preduzeti u borbi protiv klimatskih promena. Dokument odražava ambicije svake zemlje za smanjenje emisija, uzimajući u obzir domaće okolnosti, izazove i mogućnosti. Takođe, zemlje mogu objasniti plan prilagođavanja, adaptacije na uticaje klimatskih promena, i naznačiti da li im je pri tome potrebna podrška od međunarodne zajednice, ili su u mogućnosti da pruže podršku drugim zemljama. Jedan od najbitnijih aspekata ublažavanja i adaptacije na klimatske promene je plan transformacije ka niskougljeničnoj ekonomiji.

Na Konferenciji potpisnica stranaka Konvencije (COP20), održanoj u Lima u decembru 2014. godine usvojen je Poziv za klimatsku akciju (*The Lima Call for Climate Action*) gde je ponovljen poziv državama potpisnicama da izrade, objave i dostave Sekretarijatu svoje Nameravane nacionalno određene doprinose ispu-

Vlada Republike Srbije je 11. juna usvojila INDC. Prema usvojenom dokumentu koji je objavljen na sajtu UNFCCC Republika Srbija se obavezala da emisije gasova staklene bašte smanji za 9.8 % u odnosu na emisije iz 1990.

njavanju ciljeva Konvencije. Poziv iz Lime za klimatsku akciju takođe je utvrdio sadržaj dokumenta, neophodne informacije koje taj dokument mora da sadrži kao i proces komunikacije sa Sekretarijatom UNFCCC-a. Institut za svetske resurse (*World Resources Institute - WRI*) u saradnji sa Programom Ujedinjenih nacija za razvoj (*The United Nations Development Programme - UNDP*) izradio je priručnik za izradu INDC-a koji je baziran na razgovorima i potrebama zemalja Latinske Amerike, Kariba, Afrike, Azijsko-pacifičkog regiona i istočne Evrope.

Dokument se izrađuje na osnovu tačnih i relevantnih podataka i analiza koje osiguravaju da je INDC realan i ostvariv, jasan i konkretan, ambiciozan, usklađen sa nacionalnim prioritetima, i da doprinosi postizanju cilja Konvencije. Poziv za klimatsku akciju iz Lime daje okvir za razvijanje pravednog i ambicioznog INDC-a. Pravičnost i ambicioznost dokumenta predstavlja vrednosni sud. Svaka zemlja za sebe odlučuje o tome.

Izrada INDC-a ne služi samo ispunjenju međunarodne obaveze. Koristi su značajne na međunarodnom i unutrašnjem nivou. Izrada i implementacija INDC-a predstavlja odraz političke posvećenosti i doprinos realizaciji ciljeva koji prevazilaze samo politike borbe protiv klimatskih promena. Proces treba da doprinese unapređenju i integraciji politika unapređenja životne sredine i javnog zdravlja, poljoprivrede, transformaciji ka čistijoj industriji, otvaranju novih privrednih sektora i novih radnih mesta. Izrada i implementacija INDC-a, takođe može osnažiti institucionalne i tehničke kapacitete, unaprediti integraciju različitih sektorskih politika i doprineti informisanju i uključivanju zainteresovanih strana.

U tom smislu, jako je važno da proces izrade INDC-a obezbedi legitimitet samom dokumentu. Neki elementi izrade koji se preporučuju kao neizostavni bez obzira na nacionalne specifičnosti su: **nacionalno liderstvo; jasno podeljene uloge, odgovornosti i vremenski okvir; efektivna koordinacija procesa; aktivno uključivanje i doprinos zainteresovanih strana; obezbeđivanje neophodnih resursa i kapaciteta.**

Imajući u vidu da je proces izrade INDC-a prevashodno politički proces, jer se kroz njega utvrđuju dugoročni ciljevi klimatske politike jedne zemlje, legitimitet procesa se obezbeđuje kroz transparentnost i učešće zainteresovanih strana.

Ministarstvo poljoprivrede i zaštite životne sredine Vlade Republike Srbije je na javnom slušanju Odbora za zaštitu životne sredine „Klimatske promene kao realnost u Srbiji i EU – izazovi, odgovornosti, mogućnosti“, 20. aprila tekuće godine, najavilo ciljeve za smanjenje emisija od 9,8% u odnosu na 1990. Međutim, javnih konsultacije tokom izrade INDC-a nije bilo. Nacionalni savet za klimatske promene, koji je Ministarstvo obrazovalo u novembru 2014, nije raspravljao o INDC-u. Nedostatak konsultativnog procesa u izradi INDC-a podstakao je medije i nevladine organizacije na kritičku reakciju povodom ambicija Republike Srbije u pogledu smanjenja emisija. Predstavnici nevladinog sektora su ukazali na potrebu da metodologija izrade INDC-a bude jasno predstavljena javnosti, te da je potrebno utvrditi teritorijalni opseg kada je u pitanju predstavljanje vrednosti emisija gasova staklene bašte.

Kontroverze u vezi sa nameravanim doprinosom smanjenju emisija do 2030, iskazanom u INDC-u, nastaju zbog iskazanih vrednosti emisije gasova staklene bašte u periodu od 1990. do 2013. U tabeli su prikazane uporedne vrednosti emisije gasova staklene bašte u **Inicijalnoj nacionalnoj komunikaciji Republike Srbije prema Okvirnoj konvenciji UNFCCC, Rezimeu radne verzije Prvog dvogodišnjeg ažuriranog izveštaja Republike Srbije UNFCCC, i Izveštaju Međunarodne agencije za energetiku o emisijama CO₂ nastalim u procesu spaljivanja goriva iz 2014.**

Poređenjem ovih podataka dolazimo do zaključka da su emisije gasova staklene bašte u 2013. manje za oko 25% u odnosu na 1990, što upućuje na zaključak da smanjenje od 9,8% do 2030. predstavlja povećanje emisija gasova staklene bašte u odnosu na 2013.

Proces izrade nacionalne klimatske strategije, koji nas očekuje naredne godine, predstavlja idealnu priliku da se razjasne sve nedoumice u vezi podataka i Srbija pristupi izradi ozbiljne klimatske politike, koja će biti u skladu sa klimatskom politikom EU.

Saznajte više:

Okvirna konvencija Ujedinjenih nacija o promeni klime – Međunarodni odgovor na klimatske promene

Okvirna konvencija Ujedinjenih nacija o promeni klime - INDC portal

Institut za svetske resurse: Definicija INDC

Projektovanje i priprema INDC-a

Nameravani nacionalno određeni doprinos Republike Srbije (Intended Nationaly Determined Contribution – INDC)

IPCC uputstvo za izradu inventara iz 2006. godine

Foto: Imperial College London

Primeri uključivanja zainteresovanih strana pri izradi INDC-a

ČILE

Vlade Čilea je održala javne konsultacije o predlogu INDC-a koje su trajale 105 dana, od sredine decembra 2014. do kraja marta 2015. Zainteresovane strane su mogle da podnose svoje komentare i doprinose preko [linka](#). Takođe, organizovane su informativne radionice u nekoliko gradova, kao i prezentacije na relevantnim mestima na nacionalnom nivou. Proces je vodila Kancelarija za klimatske promene i odeljenje za obrazovanje Ministarstva za zaštitu životne sredine.

BELORUSIJA

Međuresorna radna grupa Ministarstva za zaštitu prirodnih bogatstava i životne sredine Republike Belorusije izradila je predlog INDC-a. Radna grupa je sledila iduće korake u pripremi: 1) iniciranje; 2) prikupljanje podataka; 3) razvoj predloga i formulisanje scenarija; 4) analiza opcija; 5) formulacija INDC; 6) koordinacija sa svim zainteresovanim stranama, diskusije, uključujući i javnost; 7) konačni predlog za odobrenje; 8) prezentacija dokumenta Sekretarijatu UNFCCC.

Nedavno je Ministarstvo objavilo nacrt dokumenta i otvorilo proces konsultacija. Organizacije civilnog društva i sve zainteresovane strane mogu podneti predloge i dodatke za projekat putem [linka](#).

Novinski članci o temi:

Politika: Globalno zagrevanje i balkansko dogorevanje

Guardian: European commission hails 'fiddled' Serbian climate pledge

Usvojeno devet izveštaja o skriningu, javnosti dostupna samo tri

Savet EU prihvatio je do sada devet izveštaja Evropske komisije o skriningu u pregovorima o pristupanju Srbije EU. Ove godine države članice EU, tj. Savet EU, usvojio je šest izveštaja o skriningu, i to za sledeća poglavlja: Poglavlje 5 (Javne nabavke), Poglavlje 20 (Preduzetništvo i industrijska politika), Poglavlje 26 (Obrazovanje i kultura), Poglavlje 3 (Pravo poslovnog nastanjanja i sloboda pružanja usluga), Poglavlje 11 (Poljoprivreda i ruralni razvoj) i Poglavlje 1 (Slobodno kretanje roba).

Tokom 2014. usvojena su tri izveštaja o skriningu i to za Poglavlje 32 (Finansijski nadzor), za koje nisu utvrđena početna merila za otvaranje, i za Poglavlje 23 (Pravosuđe i osnovna prava) i Poglavlje 24 (Pravda, sloboda i bezbednost). Za Poglavlje 23 i Poglavlje 24 je u toku usaglašavanje akcionih planova za usklađivanje sa EU, koji su uslov za otvaranje poglavlja. Kada se usaglase odgovarajući planovi, Evropska komisija će predstaviti svoju procenu o tome na koji način Srbija planira da ispuni preporuke.

Međutim, od devet usvojenih izveštaja o skriningu objavljena su i javnosti dostupna samo tri. Dobra praksa objavljivanja izveštaja na zvaničnim stranicama institucija EU (Evropske komisije i Saveta EU) neposredno po njihovom usvajanju je prekinuta nakon prva tri usvojena izveštaja. Tako danas imamo situaciju da ni posle par meseci od usvajanja izveštaja za pojedina pregovaračka poglavlja, izveštaji nisu objavljeni i dostupni javnosti.

Blagovremen pristup dokumentima za pregovore od ključnog je značaja za doprinos civilnog društva i izveštavanje medija zasnovanog na pravim informacijama, ističe se i u [Mišljenju Evropskog ekonomskog i socijalnog komiteta o Jačanju transparentnosti i inkluzivnosti procesa pristupanja Evropskoj uniji](#).

Opšti zaključak je da je potrebna veća doslednost institucija EU u procesu pristupnih pregovora kako bi se osigurala transparentnost tokom celog procesa i u svim oblastima politike.

Podsetimo se da nakon održanog sastanka bilateralnog skrininga Evropska komisija priprema **Izveštaj o analitičkom pregledu zakonodavstva (Screening Report)** za svako pregovaračko poglavlje, koji sadrži ocenu stepena usklađenosti zakonodavstva, kao i preporuke za dalje usaglašavanje pravnog okvira sa pravnim tekovinama EU. Kod pripreme ovog izveštaja koriste se dokumenti i informacije koje je predstavila država kandidat kako na samom skriningu, tako i posle njega. Nalazi koji se navode u izveštaju u velikoj meri određuju dalji tok aktivnosti u celokupnom procesu. Izveštaje sa analitičkog pregleda EK prezentuje državama članicama EU, tj. Savetu EU.

Savet EU raspravlja o izveštajima koje je pripremila Evropska komisija, i na osnovu njih usvaja dokumente pod nazivom **Rezultat skrininga (Outcome of the screening)**. U Rezultatu skrininga, Savet EU ocenjuje da li je država kandidat dostigla dovoljan nivo usklađenosti sa pravnim tekovinama EU, tako da mogu početi pregovori o konkretnom poglavlju. Ovaj dokument sadrži preporuke za otvaranje pregovora u određenom pregovaračkom poglavlju, tj. merila za otvaranje poglavlja. To su merila koje država kandidat treba da ispuni kao preduslov za otvaranje pregovora u datom poglavlju.

Pregled usvojenih izveštaja o skriningu po pregovaračkim poglavljima

Br.	Broj poglavlja	Datum usvajanja	Datum objave	Dostupnost dokumenta
1.	Poglavlje 1	29.06.2015	X	Ne
2.	Poglavlje 11	17.06.2015	X	Ne
3.	Poglavlje 3	17.06.2015.	X	Ne
4.	Poglavlje 26	20.05.2015.	X	Ne
5.	Poglavlje 20	29.04.2015.	X	Ne
6.	Poglavlje 5	29.04.2015.	X	Ne
7.	Poglavlje 23	24.07.2014.	30.07.2014.	Da
8.	Poglavlje 24	24.07.2014.	30.07.2014.	Da
9.	Poglavlje 32	28.05.2014.	10.06.2014.	Da

PREDSTAVLJAMO

Poglavlje 26 – Obrazovanje i kultura

Poglavlje 26 obuhvata oblast obrazovanja, obuke, programe za mlade i kulturu. Ove oblasti su u nadležnosti država članica Evropske unije koje ih sprovode u duhu saradnje i dobrovoljnih merila. Ugovorom o funkcionisanju EU nalaže se da Unija podstiče saradnju između država članica, kao i da pomaže i dopunjuje njihove aktivnosti, pri tom poštujući njihovu nadležnost za sadržaj nastave, organizaciju sistema obrazovanja i stručnog osposobljavanja, kao i njihovu nacionalnu i regionalnu kulturološku raznolikost.

Značaj Poglavlja 26 - Obrazovanje i kultura se ogleda u činjenici da je u razvijenim ekonomijama EU prepoznato da je glavni razvojni resurs ljudski kapital, a njegov kvalitet prvenstveno zavisi od ponude odgovarajućeg obrazovanja i obuke. Lisabonskom strategijom, iz 2000, Evropski savet je postavio za cilj da EU postane najkonkurentnija i najdinamičnija privreda utemeljena na znanju, sposobna za održivi ekonomski rast, s većim mogućnostima zapošljavanja, boljim poslovima i većom socijalnom kohezijom. Pravni okvir, u kojem su smernice za kreiranje društva znanja u EU, manifestuje se kroz veliki broj dokumenata EU (Bolonjska deklaracija, Lisabonska strategija, Kopenhaška deklaracija itd.).

Evropska unija se danas koristi Otvorenom metodom koordinacije (OMK) u usklađivanju obrazovnih politika. To je način kojim se šire najbolje prakse i postiže veće približavanje na putu prema najvažnijim ciljevima EU. Ova metoda omogućava okvir za saradnju zemljama članicama, tj. približavanje nacionalnih politika i ostvarivanje ciljeva koje su svi prihvatili.

Za vrednovanje obrazovanja i stečenih veština uspostavljen je Evropski kvalifikacioni okvir kao alat prevođenja i međunarodnog poređenja kvalifikacija pojedinaca, radi njihove procene na tržištu rada.

Program „Obrazovanje i obuka 2020“ je novi strateški okvir za evropsku saradnju u obrazovanju i obuci koji se zasniva na prethodnom programu „Obrazovanje i osposobljavanje 2010“. On pruža zajedničke strateške ciljeve za države članice, uključujući i niz principa za postizanje ovih ciljeva kao i zajedničke radne metode. Glavni cilj okvira jeste podrška državama članicama u daljem razvijanju njihovih sistema obrazovanja i obuke. Ovi sistemi bi trebalo da pruže bolja sredstva svim građanima za realizovanje njihovih potencijala kao i da obezbede održiv ekonomski rast i mogućnost zapošljavanja. Okvir bi takođe trebalo da uzme u obzir celokupan spektar sistema obrazovanja i obuke u svetlu perspektive doživotnog učenja koji pokriva sve nivoe i kontekste (uključujući neformalno i neobavezno učenje).

Foto: cy2012.eu

Zajednički ciljevi za politike mladih Evropske unije definisani su u Strategiji Evropske unije za mlade (2010-2018). Strategija EU za mlade je osmišljena u cilju stvaranja jednakih mogućnosti obrazovanja i učešća na tržištu rada za mlade ljude širom Evrope, kao i njihovog podsticanja da postanu aktivni građani društva. Strategija se sprovodi kroz saradnju sa zemljama članicama, strukturirani dijalog, omladinski rad i promovise proaktivno učešće mladih u svim strukturama evropskog društva, povećanje njihove mobilnosti i interakcije kroz podršku razmjena, inicijativa i aktivnosti u polju delovanja mladih.

Cilj zajedničke politike u oblasti kulture nije da harmonizuje kulturne identitete, već da zaštiti i unapređuje bogatstvo evropske kulture. Konvencija UNESCO-a o zaštiti i podsticanju raznolikosti kulturnog izraza iz 2005. godine, koju su članice EU ratifikovale, predstavlja glavnu komponentu pravnih tekovina Evropske unije. Saopštenjem Komisije o Evropskoj agendi za oblast kulture u globalizovanom svetu uveden je strukturni dijalog sa sektorom za kulturu i otvoreni metod saradnje, kako bi se postigla tri zajednička skupa ciljeva: kulturološka raznolikost i interkulturalni dijalog; kultura kao katalizator za kreativnost; i kultura kao ključna komponenta u međunarodnim odnosima.

U oblasti obrazovanja, osposobljavanja i mladih, države članice treba da imaju zakonski, administrativni i finansijski okvir, kao i postojeće neophodne kapacitete za sprovođenje kako bi se omogućilo dobro upravljanje programima.

Saznajte više:

[Evropska komisija - Obrazovanje i kultura](#)

[Izvršna agencija za obrazovanje, audiovizualnu politiku i kulturu \(EACEA\)](#)

Beogradska otvorena škola

Centar za evropske integracije

Masarikova 5/16, 11000 Beograd

T +381 11 30 61 372 F +381 11 36 13 112

E eupregovori@bos.rs i cei@bos.rs

W eupregovori.bos.rs i www.bos.rs

facebook.com/bos.cei

twitter.com/CEI_BOS

Ukoliko želite da redovno dobijate bilten „**Progovori o pregovorima**“ prijavite se [OVDE](#).

Stalo nam je do Vašeg mišljenja i povratne informacije – molimo Vas da nas kontaktirate odgovorom na mejl eupregovori@bos.rs i pošaljete nam sugestije o tome kako možemo da poboljšamo ovaj bilten. Takođe, ukoliko smatrate da bilten nije relevantan za Vaš delokrug rada ili ako niste zainteresovani da ga primite ubuduće možete nam to javiti odgovorom na ovu [poruku](#).

Ukoliko želite da primete informacije o specifičnim poglavljima u okviru procesa pregovara Srbije sa EU popunite **Upitnik**, koji se nalazi na sledećem [LINKU](#).

Da podržite [Deklaraciju o zajedničkoj platformi civilnog društva za praćenje procesa pregovora o pristupanju Srbije EU](#) dovoljno je da pošaljete mejl na adresu eupregovori@bos.rs u kome izražavate vašu spremnost da pristupite Deklaraciji, uz navođenje punog imena Vaše organizacije/koalicije/mreže.

PREPORUČUJEMO

- Izveštaj Koalicije prEUgovor o napretku Srbije u Poglavljima 23 (Pravosuđe i osnovan prava) i 24 (Pravda, sloboda i bezbednost), maj 2015;
- Vodič kroz izveštaj o skriningu za Poglavlje 23 – Pravosuđe i osnovna prava, realizovan u saradnji Beogradskog centra za ljudska prava, Beogradskog centra za bezbednosnu politiku i Programa za pravne i pravosudne reforme u Srbiji - GIZ-a ;
- Izveštaj Međunarodne agencije za energetiku „Energetika i klimatske promene“ (*World Energy Outlook 2015*) koji daje analizu nacionalnih klimatskih i energetskih ciljeva postavljenih u odnosu na aktuelne trendove;
- Evropska komisija objavila je [Izveštaj o napretku u ostvarivanju ciljeva proizvodnje energije iz obnovljivih izvora do 2020](#), pokazujući da je EU na putu da ostvari svoj cilj proizvodnje 20% energije iz obnovljivih izvora;
- Pregled informacionih usluga i servisa Evropske unije za pružanje pomoći građanima u novoj [publikaciji](#) koja sadrži informacije o 22 servisa EU koji su trenutno aktivni u državama članicama.